

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון

הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק

בשלח

שבט ה'תשע"ח ב'שכ"ט
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

ביאור הפיסקא המתחילה באות קו"ף בפיוט ברוך אדיר במרומים וכו'. המשך ביאור דברי מהרי"ץ בעץ חיים 'וימשוך אמן יהא שמיה רבא וכו', השמטת המלים 'בנעימה ברתת ובזיע' מדברי מהרי"ץ בעץ חיים בכל ההדפסות שישנן. ובעניין משיכת המלים באמירת מזמור לתודה.

המשך ביאור דברי מהרי"ץ בעץ חיים לגבי ברכת תקע בשופר גדול וכו' לקבץ את "כל" גליותינו, שבמלה "כל" כלולים כל הגליות, והוספה ממרן שליט"א כי גם המלה "את" באה לרבות.

איזה תקיעות יתקעו לעתיד לבוא ביום חירותינו.

בירור מקיף בעניין התקיעות בשופר בראש השנה, החל מן הגמרא והראשונים ועד מרן הב"י שהביא מחלוקת בין הרמב"ם לבין רבי' האיי גאון, אם יש בתרועה פלוגתא או ספק ממש.

נפק"מ ממחלוקת זו, כגון בעניין להתוודות בין התקיעות, וכן לגבי הנמצא במקום שבו לא תוקעים כפי מנהג אבותינו, וכן לגבי אלה העושים את התרועה בנענוע היד. האם אכן ישנה מחלוקת בין הרמב"ם לבין רבי' האיי גאון בעניין התקיעות בר"ה, והאם הדבר הוכרע ונפסק להלכה ולמעשה בשלחן ערוך.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 433

השיעור מוקדש

לעילוי נשמת הרב משה בן הרב סעדיה ברזילי ז"ל
תנצב"ה.

ביאור הפיסקא המתחילה באות קו"ף בפיוט ברוך
אדיר במרומים וכו'.

אנחנו באות קו"ף, בפיוט ברוך אדיר במרומים.
ברוך קדוש וקדושים יקדישוהו, ושרפים ואופנים
יכבדוהו, ורוחות ונשמות יהודוהו, ברוך הוא.

הקדוש ברוך הוא, הוא קדוש, והקדושים
מקדישים אותו. מי הם הקדושים? או אלו
המלאכים, או אלו עם ישראל. מצינו שעם
ישראל נקראים קדושים, ומצינו שהמלאכים
נקראים קדושים.

גם בתפילת שמונה עשרה, בברכת אתה קדוש
ושמך קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה,
ישנם שני ביאורים במפרשים, מי אלו
ה'קדושים', שהם 'בכל יום יהללוך סלה'? האם
אלו המלאכים, או אלו עם ישראל, או הצדיקים
שבישראל?

בסידור אוצר התפילות, ישנו פירוש בשם עץ
יוסף, אשר הוא מאריך על כך. בהתחלה הוא
מביא את דברי מהר"ם אלשיך, שאין מה
להשתוות עם הקדושה של הקב"ה. כי אצל
הקב"ה זאת קדושה עצמית, משא"כ אנחנו,
הקב"ה קידש אותנו. לגבי הקב"ה, כתובה
המלה 'קדוש', מלא וא"ו. אבל אצלנו, המלה
'קדשים' חסרה וא"ו. כיון שאין בכלל מה
להשוות. אין קדוש פיי"י פי אין ב'לתך [שמואל א'
ב', ב'].

הוא אומר בהמשך [דף קס"א], אתה לבדך
קדוש, ושמך מיוחד הוא קדוש, גם שיתואר
למלאכים ולצדיקים כנ"ל, אינו רק בדרך
השאלה. מבואר מדבריו, כי הכוונה לשני
הדברים ביחד, גם המלאכים וגם הצדיקים
שבישראל.

ובפירוש דובר שלום שם כתב, וקדושים בעולם
העליון, שגדולים בהשגתם, גם הם יהללוך
סלה. לפי דבריו, המדובר רק על המלאכים.

ובעל עיון תפילה [ג"כ מובא שם] כותב כך,
ישראל קדושים הם, שנאמר [ויקרא י"ט, ב']
קדושים תהיו. ונאמר [דברים י"ד, ב'] פי עם קדוש
אתה לי"י אלהיך, נבדלים ונפרשים מכל עמי
הארץ, לתעודתם הנשגבה. והמלאכים קדושים
הם, שנאמר [איוב ט"ו, ט"ו] הן בקדשיו לא יאמין,
ונאמר [זכריה י"ד, ה'] וְכָא י"י אֱלֹהֵי כָל קְדוֹשִׁים
עִמָּךְ, נבדלים ונפרשים מכל יצורי מטה
ברוחניותם הנשגבה.

מדברי מהרי"ץ זיע"א [בעץ חיים חלק ג' דף ס' ע"א]
נראה, כי הכוונה היא על עם ישראל. הוא לא
הסביר זאת בחלק ראשון, אלא בחלק של
ראש השנה כשהגיע לשם. הוא מסביר שם את
העניין של זבכך יתקדש, שמוסיפים בעשיית,
ומה הקשר של זה לברכת 'אתה קדוש'.

מהרי"ץ כותב כך, כי הנה יש לפרש, זקדושים,
שזה יהיה לעתיד. כמאמר הכתוב [ישעיה ד', ג']
וְהָיָה הַנְּשָׂאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוֹשׁ
יֵאמָר לוֹ, כָּל הַכְּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלַם. לכן
אומרים אתה קדוש וכו', ובכך יתקדש וכו',
לעתיד. וכן זבכך תן פחדך'.

כך הוא מסביר בדף ס', בתפילת ערבית של
ר"ה, שזאת הפעם הראשונה שאומרים זאת
בעשיית. ולזה אמר יהללוך סלה, כי יהיו בחיים
לעולם ועד, ולזה לא יפסוק מפייהם ההילול
סלה. ולפי שזה יהיה בביאת הגואל, לכך סמך
לו זבכך יתקדש, כי באותו זמן יתקדש שמו
יתברך.

לפי ההסבר של מהרי"ץ, זה הולך על עם
ישראל, לעתיד לבוא.

אנחנו אומרים באגדתא דפסחא, תרומה
הבדילנו מכל עם, ארץ חמדה הנחיל אותנו
וכו'. עדת קדושים אותנו קרא כרם, חמדה ונטע

שערי יצחק – השיעור השבועי

מהרי"ץ זיע"א אומר זאת, גם לגבי מזמור לתודה. משום מה, 'העולם' לא נוהג את זה. אבל לא רק אצלינו, אלא בכל עם ישראל, למרות שזאת הלכה מפורשת בשלחן ערוך וסימן נ"א סעיף ט"ז, מזמור לתודה יש לאומרה בנגינה שכל השירות עתידות ליבטל חוץ ממזמור לתודה. מצוה למשוך אותו בנגינה.

ברוך ה', כאן בבית הכנסת פעולת צדיק, הדבר כבר נתקבל, וכך נוהגים. גם בימי חול, וגם בימים טובים. מושכים את המזמור הזה בניגון. ראוי להנהיג זאת בכל מקום. גם בקהילות אחרות, נתעוררו כמה תלמידי חכמים, אבל בודדים, שהם עושים זאת לעצמם. אבל אצלינו, הרי זה ביחד, במקהלות עם, בבת אחת.

הסיבה שצריך למשוך את אמירת מזמור לתודה, כיון שכך זה יהיה לעתיד לבוא, להורות שזה ימשיך. כיון שלא יהיו אז קרבנות על חטאים, רק קרבן הודאה לה'. אבל לגבי אמן יהא שמיה רבה, הסיבה שצריך למשוך היא, לצורך הכוונה.

ראיתי דבר נפלא, שאומר אחד מן הצדיקים, כי הנשמות הקדושות בגן עדן, היו רוצות לבוא לעולם הזה, רק בכדי לענות פעם אחת אמן יהא שניה רבא.

מי רוצה לחזור מעולם האמת לעולם השקר, לעולם שלנו? אבל בכדי לענות איש"ר, שזה להם לחזור.

כך כותב בספר שערי האמונה [דף י"ב], כמדומה לי ששמעתי מכבוד שארי הרב הקדוש הנז' לעיל זצולה"ה שאם היו נותנים רשות לצדיקים שבגן עדן, היו באים לזה העולם לענות אמן יהא שמיה רבא.

הם צריכים לקבל רשות לכך. אבל הם היו שמחים ומאושרים, אם היתה להם את האפשרות לבוא לעולם הזה, בכדי לענות, משמע אפילו פעם אחת. למרות שלכאורה זה

שעשועים. עם ישראל, הם 'קדושים'. ומהרי"ץ בעץ חיים שם מציין את המקור, דכתיב וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכֶת כְּהִנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ [שמות י"ט, ו'].

אלו ג"כ דברי הפייטן בנ"ד, ברוך קדוש וקדושים יקדישוהו, ושרפים ואופנים יכבדוהו. אם הוא מדבר על המלאכים, על זה הוא מתכוון במלה 'קדושים', הרי אח"כ הוא מדבר במפורש עליהם, 'שרפים ואופנים'. א"כ לכאורה יותר טוב להסביר, כי 'קדושים' אלו אנחנו, עם ישראל. או שנאמר, כי הזכיר 'שרפים ואופנים', מפני שישנם עוד מעלות במלאכים. הרמב"ם בהל' יסודי התורה ופ"ז הל"ז מביא עשר מעלות, בכללם אישים, אראלים, אופנים וחיות הקודש. א"כ אפשר לומר, כי מקודם הוא הכליל אותם באופן כללי, ואח"כ כתב שרפים ואופנים באופן מיוחד. או כפי שאמרנו מקדם, כי 'קדושים' היינו עם ישראל, 'שרפים ואופנים' כולל גם את יתר המלאכים.

ורוחות ונשמות יהודוהו, ברוך הוא.

פירוש המלה 'יהודוהו', כמו יודוהו. 'יודה', נודה לך, 'יודוך סלה'. ישנם פסוקים שכתוב כך, על פְּנֵי עַמִּים יְהוֹדֶךָ לְעֵלְמָם וְעַד וְתִהְיֶה מִ"ה, י"ח. נוספה האות ה"א. וכן בפסוק [נחמיה י"א, י"ז], יְהוֹדֶה לְתִפְלָה. לפעמים נוספת האות ה"א, בכתיבה וגם בקריאה, בגלל שורש המלה, שהיא הודיה.

המשך ביאור דברי מהרי"ץ בעץ חיים זימשוך אמן יהא שמיה רבא וכו', השמטת המלים 'בנעימה ברתת ובזיע' מדברי מהרי"ץ בעץ חיים בכל ההדפסות שישנן. ובעניין משיכת המלים באמירת מזמור לתודה.

דיברנו בשיעור הקודם, על עניין חשיבות עניית אמן יהא שמיה רבא וכו'. מה שנתגלה לנו בכתי"ק של מהרי"ץ שלש מלים חדשות, שצריך לומר איש"ר 'בנעימה ברתת ובזיע', למשוך את האמירה, לא לומר זאת באמירה רגילה. בגלל הכוונות, צריך למשוך קצת את המלים.

כבר לא חכמה, האדם כבר יודע מה יש בעולם האמת, ראה זאת במו עיניו, ואיזה שכר עצום יש למי שעונה איש"ר. בכל זאת, כשהוא חוזר לעולם הזה, בעולם האמת אין כבר מצוות, במתים חפשי מן המצוות, אין להם אפשרות להוסיף זכויות. לכן הם רוצים לחזור להיות כאן בגופם, עם כל העולם הזה, אבל שיהיה להם שכר עצום שכעת הם לא יכולים להשיגו, שזה להם לבוא לעוה"ז רק בשביל כך.

המשך ביאור דברי מהרי"ץ בעץ חיים לגבי ברכת תקע בשופר גדול וכו' לקבץ את "כל" גליותינו, שבמלה "כל" כלולים כל הגליות, והוספה ממרן שליט"א כי גם המלה "את" באה לרבות.

דיברנו בס"ד גם, לגבי ברכת תקע בשופר גדול לחירותנו, הבאנו את דברי מהרי"ץ זיע"א, שבברכה הזאת נכללו רמזים, לקיבוץ הניצוצות, לתיקון שלהם, להחזירם אל הקדושה. תִּלְ פֶּלַע וַיִּקְאֲנוּ מִבְּטָנוּ יוֹרְשָׁנוּ אֵל וְאִיּוֹב כִּי, ט"ז. ומהרי"ץ אומר, כי לפי הנוסח שלנו, הדבר נכלל במלים 'כל גליותינו'.

אולי אפשר לדון בכך, כי מהרי"ץ אומר לגבי המלה 'כל' גליותינו, מאי מרבה? האיי מרבה. אך יתכן שמישהו ירצה לומר, שהכוונה 'כל גליותינו', לרבות את עשרת השבטים. רוב עם ישראל כיום, בכל תפוצות ישראל, תימנים אשכנזים וספרדים, הם משבט יהודה או בנימין. רובם ככולם. האשכנזים מתייחסים בדר"כ, לשבט בנימין. הספרדים, וְגַלְת יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר בְּסִפְרָד [ועובדיה א', כ"ו]. וגם לאבותינו נע"ג ישנה קבלה, שהם משבט יהודה, [ועיין מה שמהרי"ץ מביא [ע"ח ח"א דף ק"ל ע"א] לגבי עליית שליח ציבור. לפני שנים רבות, הרחבנו על כך, לגבי 'קהל יהודה']. רובם ככולם. ישנם כמה בודדים, משאר השבטים, שהם נתוספו, אבל הם מעטים. רוב עשרת השבטים, הָאֲבֹדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וְהַנְּדָחִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם [ישעיהו כ"ז, י"ג], מי יודע אם הם בכלל יודעים כיום שהם יהודים.

ישנה מחלוקת [במשנה מסכת סנהדרין פרק י' משנה ג', ובגמרא דף ק"י ע"ב] האם עשרת השבטים

עתידים לחזור, או שלא. רבי עקיבא אומר, שאינם עתידים לחזור. ורבי אליעזר אומר, שעתידים לחזור.

שם בפירוש עץ יוסף על ברכה זו [סידור אוצר התפילות דף קס"ז], הביא תחילה בשם סידור שער השמים, לגבי ברכת תקע בשופר גדול לחירותינו, כי המכוון הוא על הגאולה. הרי ישנן שתי גליות. יש גלות שלגוף, ויש גלות של נשמה. הוא אומר כי הכוונה לשני הדברים. הוא מאריך על כך שם. אף כי זה אינו הפשט הפשוט.

אבל העץ יוסף מוסיף מעצמו בזה"ל, לפי פשוטו נראה, שבקשת גאולה זו נתקנה על גלות עשרת השבטים, לפי המשנה בסנהדרין עשרת השבטים אינם עתידים לחזור וכו' דברי רע"ק. רבי אליעזר אומר וכו' עתידים לחזור. ושם בברייתא למד רבי מפסוק זה, שנאמר וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפֵר גָּדוֹל, וּבָאוּ הָאֲבֹדִים בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר וּגו'. וזהו מה שאמרו כאן בזה הלשון, תקע בשופר גדול. ושא נס לקבץ גליותינו מרחוק.

למה 'שופר גדול'? כיון שהם מפוזרים בכל העולם. זה לא כפי שהיה בהר סיני, שכולם נמצאים באותו המקום, כל הששים ריבוא, ודי בשופר קטן. עכשיו שעשרת השבטים מפוזרים בכל קצוות העולם, צריך שופר גדול, שישמעו אותו בכל המקומות. כך אומרים כמה מפרשים.

ממילא, גם אם נאמר ש'כל' גליותינו, בא לרבות גם את גלות הנשמה, או אולי גם את גלות השכינה, שהרי אף את זאת אפשר להכניס כאן, מלבד גלות עשרת השבטים, א"כ בעצם אצלינו אין את הריבוי הזה, נפל פיתא בבירא'.

אבל התשובה לזה לפענ"ד, שיש לנו עוד ריבוי, במלה 'את'. 'את כל גליותינו', ישנו ריבוי אחד במלה 'כל', וישנו ריבוי נוסף במלה 'את' כל. גם אם אחד משמש לפרט הראשון, אפשר להוסיף ריבוי נוסף ונלמד מן הייתור. כבר

שערי יצחק – השיעור השבועי

מסתבר אם כן, לגבי החירות שתהיה לעתיד לבוא, שיהיו גם כן תקיעות כאלה, תר"ת תר"ת תר"ת.

אבל, הרי בתקיעות שאנו תוקעים, איננו עושים רק תר"ת תר"ת תר"ת, תשע תקיעות. אמנם מן התורה, זה תשע תקיעות, די בכך. אבל 'מפני הספק', כפי שהגמרא אומרת [ר"ה דף ל"ג ע"ב], וכך נפסק להלכה, וכך מקובל בכל עדות ישראל, עושים שלושם תקיעות. כיון שישנו ספק, מה זאת ה'תרועה' הכתובה בתורה, האם זה שברים תרועה, או שברים, או מה שאנחנו קוראים תרועה, אז עושים את הכל שלוש פעמים. א"כ, מה יהיה לעתיד לבוא? איך יתקעו?

אנחנו אומרים לאחר התקיעות בר"ה, כמא דשמעתון קל שופרא הדין, כן ייתי זרובבל בר שאלתיאל ויתקע בשופרא רבא דיליה. איך הוא יתקע? הוא יעשה תש"ת, או תר"ת, או תשר"ת? יתקע כמו זה, או כמו זה?

או שנאמר, לא, אין בכך בעיא, שהרי זהו רק 'מפני הספק', אבל לעתיד לבוא כבר לא יהיו ספיקות, הוא יפשוט לנו את כל הספיקות. תשבי יתרץ קלות וחמורות.

תכף נראה בס"ד, שהדבר אינו כ"כ פשוט.

שאלה מהקהל: או שזה תלוי במחלוקת של הרמב"ם ורבי' האי גאון?

תשובת מרן שליט"א: יפה. זהו הנושא שברצוני לברר. אנחנו אומרים, 'רבינו האי גאון'. היו"ד בצירי. וגם פרט זה יתבאר בל"ג באחד השיעורים הבאים.

בירור מקיף בעניין התקיעות בשופר בראש השנה, החל מן הגמרא והראשונים ועד מרן הב"י שהביא מחלוקת בין הרמב"ם לבין רבי' האי גאון, אם יש בתרועה פלוגתא או ספק ממש.

בעניין התקיעות, לפני שעיינתי בספרים, ידעתי שזהו נושא ארוך, אבל כעת לאחר שעיינתי ראיתי כי לא אספיק לגמור, אלו ממש

דיברנו על כך בעבר [שיעור מוצש"ק צו ה'תשע"ו], כי הריבוי 'את' לרבות, זה לא רק בפסוקים, לא רק במקרא, בתורה בנביאים ובכתובים, אלא גם בתפילות ובברכות, המלה 'את' באה לרבות. בספרי נפלאות מתורתך [הפטרת קורח] הבאתי בס"ד ראיות לכך, לגבי הפסוק 'כי לא יטוש י"י את עמו'.

אסכך, גם בנ"ד, הכוונה הזאת נכנסת כאן.

איזה תקיעות יתקעו לעתיד לבוא ביום חירותינו.

איזה תקיעות יתקעו לעתיד לבוא? כתוב 'תקע בשופר גדול לחירותנו'. אלו תקיעות? תקיעה? שברים? תרועה? או שלשתם?

לכאורה, כיון שכתוב 'לחירותינו', נמצא כי זה כמו בשנת היובל, שם כתוב וקראתם דרור [ויקרא כ"ה, י"ג], ומתרגמינן 'ותקרון חירותא'. זה חירות. א"כ מסתבר, שזה כמו ביובל.

הגמ' בסוף מסכת ראש השנה אומרת, שתקיעות ראש השנה ותקיעות היובל, הן שוות. דהיינו, שלש תקיעות, כל אחת של שלש שלש. תר"ת תר"ת תר"ת. סה"כ תשע תקיעות.

הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל [פרק עשירי הלכה עשירית] כותב עפ"י כך, מצות עשה לתקוע בשופר בעשירי לתשרי בשנת היובל. דהיינו, ביום הכיפורים של יובל. ומצוה זו מסורה לבית דין תחילה, שנאמר והעברת שופר תרועה. לאף אחד אסור לתקוע, לפני שבית הדין תוקעים, הם צריכים להיות הראשונים, ואח"כ היחידים. וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע, שנאמר [ויקרא כ"ה, ט"ז] תעבירו שופר.

כמה תוקעים? אומר הרמב"ם, ותוקעין בשופר תשע, כדרך שתוקעין בר"ה. ומעבירין שופר בכל גבול ישראל.

ובהלכה י"א הרמב"ם מוסיף, שופר של יובל ושל ראש השנה, אחד הוא לכל דבר. ואחד ראש השנה ואחד היובל לתקיעות וכו'.

'מים שאין להם סוף', אפשר אולי לשבת במשך שנה על הנושא הזה, בכדי לברר וללבן את כל הסוגיות והמסתעף.

לכן אמרתי לעצמי, כי לא ניכנס לכל מיני פרטים ופרטי הפרטים שכבר נידונו בספרים, ברצוני לומר בעז"ה כמה חידושים בנושא הזה, מספר נקודות יסודיות, אשר שרשם תלוי בעניין שהזכיר מקודם בני הרב שאול הי"ו, דעת רבינו הא"י גאון, שהוא אביהם של ישראל, 'אחרון הגאונים בזמן וראשונה במעלה', ורבינו הרמב"ם. בדר"כ כתוב בספרים כך, שהרמב"ם חולק בזה על רבי"ה הא"י גאון, אבל תכף נראה שהדבר אינו כ"כ פשוט. ישנם כאלה הטוענים, שאין מחלוקת ביניהם.

והנקודה העיקרית יותר, כי גם אם נאמר שישנה מחלוקת, צריך לדעת כמו מי נוקטים להלכה? בין אם זה ספק, או שלא, השאלה היא כיצד הדבר נפסק להלכה בשלחן ערוך, אם נפסק.

בכדי להזכיר לכם, לרענן את הזיכרון, אביא את הסוגיא, בכדי שהדברים יהיו ברורים.

ודרך אגב, אני גם רוצה שתלמדו את הגירסא הנכונה, אמנם אני לא מקדיש זמן בשיעורים בכדי לברר גירסאות, כי זה לא שווה לכל נפש. מהגם שיש כאלה שבשבילם זה נחשב "להוריד את הרמה", לדבר על דקדוק, גירסאות ונוסחאות. אבל לכל הפחות כדאי לכם לשמוע את הגירסא הנכונה, כי לצערינו הדור הזה איבד את מסורת הקריאה, ובפרט בלשון ארמית, לשון הגמרא, וספרים נוספים.

במסכת ראש השנה [דף ל"ג ע"ב] מובאת המשנה, סדר תקיעות, שלש של שלש. שיעור תקיעה, כשלש תרועות. שיעור תרועה, כשלש יְבָבוֹת.

שואלת הגמ', והתניא, שיעור תקיעה כתרועה? אמר אב"י, תנא דידן קא חשיב תקיעה דכולהו פְּבִי, ותרועות דכולהו בבי. תנא פְּבִיא, קא חשיב חד בבא, וְתוּ לָא.

ועל דברי המשנה, שיעור תרועה כג' יבבות, שואלת הגמרא כך, והתניא, שיעור תרועה כשלשה שברים? אמר אב"י, בהא ודאי פליגי. אם את הרישא היה אפשר לתרין, כמו שאמרנו. אבל לגבי הסיפא, בודאי שישנה מחלוקת בין התנא של-משנה לבין התנא של-ברייתא. התנא של-משנה אומר, כי שיעור תרועה זה שלש יבבות. ובברייתא כתוב, שזה כשלשה שברים. ישנה מחלוקת בכך.

שורש המחלוקת הוא, דכתיב [במדבר כ"ט, א'] יום תרועה יהיה לכם, ומתרגמינן יום יְפָבֵא יהא לכוּן. וכתיב באימיה דסיסרא ושופטים ה', כ"ח, פְּעַד הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וְתִיַבב אִם סִסְרָא. קראנו זאת בהפטרת השבת. יונתן בן עוזיאל אומר בתרגום, אסתכיאא ומְדִיקָא. שפירושו מציעה, מביטה. אבל הגמרא אינה מפרשת כך, אלא 'ותייבב', מלשון בכיה. חושבני כי גם כיום בזמנינו, בשפה המדוברת, משתמשים במלה הזאת, לפירוש הזה. זהו נושא נוסף. כפי שאמרתי לכם, זה 'מים שאין להם סוף', אי אפשר להיכנס לכל פרט ופרט. [ועי' בזה בשו"ת דברי מנחם ח"ד סימן י"ג דף ל"ה].

בכל אופן, הגמרא מפרשת לנו כך. כתוב בתורה, יום תרועה יהיה לכם. המלה 'יום תרועה', אינה מובנת. מה הפירוש, 'תרועה'? מה זה? והנה התרגום אומר לנו, שזאת 'יבבא'. ואם זאת יבבא, יש לי ראייה והוכחה מה זאת יבבא, 'ותייבב', שזה בכי אמיה דסיסרא.

מִרְ סְבֵר גְּנֻחֵי גְּנָת, ומר סבר יְלֻלֵי יְלִיל. בכוונה אני קורא ומדגיש כך, בכדי שתדעו לקרוא זאת, כפי מסורת רבותינו הנאמנה. זה בלשון כבד.

ישנה מחלוקת, בין התנא של-משנה לבין התנא של-ברייתא, האם אלו גניחות, או יללות. מי שאמר שזה שלשה שברים, מפרש שזהו בכי של גניחות. והוא אומר, שאלו יללות. כי אלו שתי צורות של בכי.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בספרי הראשונים, ישנה קצת מבוכה, כיצד לפסוק בנ"ד. יש אולי הפוסקים כפי הדעות ההם, חלק מהם, אבל עכ"פ הרי"ף והרמב"ם והש"ע פסקו, תשע תקיעות חייב האדם לשמוע בר"ה מן התורה. דהיינו הם פסקו כמו הברייתא הזאת הראשונה, שהתשע הן מדאורייתא.

אחרי כן ממשיכה הגמ' [בדף ל"ד ע"א] ואומרת, אתקין רבי אבהו בקסרי. רבי אבהו, שהיה אחד מגדולי ישראל, הוא היה מרא דאתרא בעיר קיסרי, שהיום בזמנינו קוראים לה קיסריה, הוא היה רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה [עי' כתובות דף י"ז ע"א], והוא עשה תקנה. מה הוא תיקן? תקיעה שלשה שברים תרועה תקיעה. הוא התקין, לעשות תשר"ת. זהו דבר חדש. עד כה אמרנו, כי יש או שברים או תרועה. אבל הוא עשה, גם זאת וגם זאת.

שואלת הגמרא, מה נפשך, אי ילולי יליל, לעביד תקיעה תרועה ותקיעה. ואי גנוחי גנת, לעביד תקיעה שלשה שברים ותקיעה. ממשיכה הגמ', מספקא ליה, אי גנוחי גנת, אי ילולי יליל.

מתקיף לה רב עוירא, ודלמא ילולי הוה, וקא מפסיק שלשה שברים בין תרועה לתקיעה? אם אתה עושה תשר"ת, על הצד שהנכון הוא יללה, אז השברים מפסיקים ביניהם. מתרצת הגמ', דהדר עביד תקיעה תרועה ותקיעה. מתקיף לה רביןא, ודלמא גנוחי הוה, וקא מפסקא תרועה בין שברים לתקיעה? מתרצת הגמ', דהדר עביד תשר"ת.

אלא רבי אבהו, מאי אתקין? אי גנוחי גנת, הא עבדיה. אי ילולי יליל, הא עבדיה. תשר"ת ותר"ת, אם כבר עשית את שניהם, מה שייך עוד להוסיף? אלא, מספקא ליה, דלמא גנת ויליל. דהיינו, שני הדברים.

אי הכי, ליעבד נמי אפכא, תקיעה תרועה שלשה שברים ותקיעה. שיעשה תשר"ת. דלמא יליל וגנת. תשובה, סתמא דמלתא, כי מתרע באניש מלתא, ברישא גנת והדר יליל.

ממשיכה הגמ' ואומרת, תנו רבנן, מנין שבשופר? מי אמר, שהתרועה היא בשופר? אולי אפשר היה לומר, שהכוונה היא לתרועה בפה. כפי שנאמר, הריעו לי"י כל הארץ ותהלים צ"ח, ד"ן. וכדומה. יש שמריעים בפה. אנחנו אומרים אפילו כשחל ר"ה בשבת, 'שומע קול תרועת עמו ישראל היום ברחמים'. כאשר מתפללים ברגש ובהמיה ובהמולה, זאת גם תרועה. ישנם עוד פסוקים כאלה. א"כ מי אמר שזה צריך להיות בהוצאת שופר?

תלמוד לומר, [ויקרא כ"ה, ט"ז] והעברת שופר תרועה.

אין לי אלא ביובל, בראש השנה מנין? תלמוד לומר, בחדש השביעי. שאין תלמוד לומר 'בחדש השביעי', שיהיו כל תרועות של חודש שביעי, זה כזה. כפי שאמרנו מקודם, להשוות את היובל. הפסוקים שכתובים לגבי השופר בר"ה, והכתובים ביובל, אחד בא ללמד על השני, והדינים משותפים בסופו של דבר גם לזה וגם לזה.

ומנין שפשוטה לפנייה? תלמוד לומר, והעברת שופר תרועה. התקיעה, זהו קול פשוט, קול עובר. וזה העברת שופר תרועה, ההעברה היא לפני התרועה. ומנין שפשוטה לאחרייה? תלמוד לומר, תעבירו שופר. אז עוד אחת. אחרי כן, בהמשך הפסוק נאמר שוב 'תעבירו שופר', א"כ צריך עוד קול פשוט אחרי התרועה. ואין לי אלא ביובל, בראש השנה מנין? תלמוד לומר, בחדש השביעי.

הגמרא ממשיכה, ומביאה כמה דעות בלימודים ובדרשות של פסוקים. אם נסכם זאת, יוצא שישנן שלש דעות. לפי הדעה הראשונה, תר"ת תר"ת תר"ת זה מן התורה, ואח"כ ישנן שתי ברייתות, ישנה ברייתא אחת הסוברת כי שני תר"ת הן מדברי סופרים ותר"ת אחד מן התורה, וישנה ברייתא הסוברת שת"ת אחד הוא מן התורה ושני תר"ת הן מדברי סופרים.

זה לא צורת בכי. כאשר האדם בוכה, ח"ו אם בא עליו איזה אסון, בהתחלה הגניחות שלו הן ארוכות, ואח"כ הוא מייילל.

זאת היא הסוגיא בגמרא, מי שילמד אותה בעיון, יהיו לו קצת קושיות, למה רב עזירא לא שאל את השאלה של רבינא, וכן ההיפך. אפשר לראות בספר יום תרועה למהר"ם בן חביב, ממש דברים נחמדים, בחשבון הסוגיא. למה רק זה חשב שזאת קושיא. מה העיקר? מה חשוב לא להפסיק? בין התקיעה לשברים או בין התקיעה לתרועה? רמזתי קצת את התירוץ שלו, אבל אין המקום כאן להיכנס לפלפולים. כפי שאמרתי לכם, אני מדבר על היסודות.

[לגבי התירוץ שלו שם בסוף, ליישב את גירסת רש"י בגמרא, שהמקשה השני דפריף ודילמא ילולי הוא, לא שמע קושיית המקשה הראשון וכו' יעוש"ב, ע"י בחידושנו – הנקראים בשם נחל יצחק – על גמרא פסחים דף ב' ע"א סוד"ה מתיבי, דנדפס בסוף ספר חוקת הפסח הוצאת מכון דבר חכמה, בדף רל"ד].

ברמב"ם בהל' שופר [פרק ג' הלכה ב'], וחשוב מאד לדייק את לשונו, תרועה זו האמורה בתורה, נסתפק לנו בה ספק, לפי אורך השנים ורוב הגלות, ואין אנו יודעין היאך היא. אם היא הלילה שמייילין הנשים בנהייתן בעת שמייבבין. כאן הגירסא 'בנהייתן', וישנה גירסא בספרי הדפוסים 'ביניהן', וכנראה זאת טעות, והגירסא הנכונה ביותר היא 'בְּנִיָּהֶן', כלשון הפסוק בספר יחזקאל [כ"ג, ל"ב]. לא משנה. העיקר הוא, שהפירוש מלשון נהי וקינה.

שמיייללות הנשים בניהן. הרמב"ם מביא דוקא 'הנשים', בגלל אימיה דסיסרא. הוא מביא את הדוגמא הזאת. ויש אומרים, שזה כנגד שרה אימנו, שצעקה בשעת עקידת יצחק, כאשר חשבה שאברהם שחט את יצחק ע"ג המזבחה. היא בכתה, ויצאה נשמתה. א"כ, הדבר ג"כ קשור אל העקידה.

או האנחה כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם כשידאג לבו מדבר גדול. או שניהם כאחד, האנחה והיללה שדרכה לבא אחריה, הן הנקראין תרועה. שכך דרך הדואג, מתאנח תחילה ואחר כך מילל.

ובהלכה ג' כותב הרמב"ם, היללה היא שאנו קוראין תרועה. והאנחה זו אחר זו, היא שאנו קוראין אותה שלשה שברים. נמצא סדר התקיעות כך הוא וכו', הוא מביא את המקובל והידוע, שמברך ותוקע שלושים קולות.

מסיים הרמב"ם, נמצא מנין התקיעות שלשים, כדי להסתלק מן הספק.

קודם שאמשיך, ישנה קצת שאלה, זאת אינה קושיא אלא הערה, שצריך קצת לדקדק. מי שלומד זאת, ימצא כי ישנו קצת משהו לא כ"כ נוח.

בתורה כתוב 'תרועה', וצריך לפני כן תקיעה, ולאחר מכן עוד תקיעה. השאלה היא, מה זאת התרועה? האם זה מה שאנחנו קוראים תרועה, או מה שאנחנו קוראים שברים, או ששניהם ביחד.

לכאורה, מה הפירוש, 'מה שאנחנו קוראים תרועה'? הרי מסתפקים, מה כתוב בתורה. אז ישנו ספק, האם זה תרועה מה שאנחנו קוראים, או מה שהתורה קוראת תרועה. הדבר קצת מבלבל. למה זה כך?

אמנם מצינו דברים כאלה, 'לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד', ישנו מושג כזה, לכן אני אומר כי זאת אינה קושיא. אבל סוף סוף הרי לכאורה, יכולנו לפתור את הבלבול הזה. היה צריך לומר, יללה. כי ישנה תרועה שלתורה, ואיני יודע מה היא? האם אלו שברים, או תרועה? למה אתה אומר, שהספק הוא האם התרועה זה כפי שאנחנו קוראים תרועה. היה צ"ל האם זה מה שאנחנו קוראים יללה. חושבני, כי הדבר קצת בלבול. מרגישים קצת דבר

שערי יצחק – השיעור השבועי

שיעור תרועה כשלש יבבות, והללו שונין שיעור תרועה כשלשה שברים. אלו משנתן כמנהגם, ואלו משנתן כמנהגם. וקאמר אביי, בהא פליגי. ולא פלוגתא היא, שיהו מטעים אלו את אלו. אלא, מר כי אתריה ומר כי אתריה. וחכמים של הללו, מודים הם כי שברים תרועה הם. וחכמים של הללו, מודים כי יבבות תרועה הן. וכשבא ר' אבהו, ראה לתקן תקנה שיהו כל ישראל עושין מעשה אחד, ולא יהא ביניהם דבר שלהדיוטות נראה כחלוקה.

אומר רבי האיי גאון, שזאת אינה מחלוקת רגילה. אם זאת היתה מחלוקת רגילה, פירושו שהעושה תרועה יאמר כי העושה שברים אינו עושה נכון, לא יוצאים בזה ידי חובה, וכן ההיפך. זאת מחלוקת. אבל רבי האיי גאון אומר, לא, הם לא היו מטעים אלו את אלו, האחד לא אומר לשני שהוא טועה, וכולם היו יודעים שיוצאים בכך יד"ח, כיון שתרועה זה קול בכי, וכל מקום עשה את הבכי לפי מנהג מקומו, איך שהם בוכים.

יש לחקור, מה יהיה אם מישהו יעשה צורת בכי, לא לפי מקומו. הדבר אינו ברור. אם הוא יעשה בכי, שבמקום אחר זה נקרא בכי, יכול להיות שלא יצא יד"ח, כיון שהוא צריך את הבכי לפי המקום שלו.

בכל אופן, כך נהיו המנהגים. כיון שיסוד התרועה, זה יבבא, דהיינו קול בכי, א"כ יוצאים יד"ח בכל קול בכי. גם הקול הזה כשר, וגם הקול הזה כשר.

וברבינו חננאל מוכח, כי גם תשר"ת היה מלפני כן, כיון שא"א לבוא ולומר שרבי אבהו בא וחדש את תשר"ת, דבר שאף אחד לא חשב עליו. אבל בספרי המפרשים, ישנה מבוכה בעניין זה. ישנם כאלה שחשבו, כי רבי אבהו המציא זאת בפעם הראשונה. רואים כך בב"ח וברמב"ן, הם הבינו כי לפני רבי האיי גאון לא היה תשר"ת. אבל הדבר קצת תמוה. זאת שאלה. אבל המסתבר הוא, כי לפי רבי האיי

שמפריע, וברצוני בעז"ה לתרץ זאת. זהו ג"כ דבר קצת יסודי.

אבל לפני כן, נראה את מה שמפורסם בתורת שיטת רבינו האיי גאון בסוגייתנו, ברוך ה' הציבור כאן יודע זאת, לכן לא נאריך בזה, אלא נעבור הלאה.

כמעט כל הראשונים מביאים את דברי רבי האיי גאון, ישנם רבים המסכימים לדבריו, וישנם כאלה שאינם מסכימים. בדרך-כלל קיבלו זאת בסבר פנים יפות. בעל המאור כותב, כי אלו ממש דברים מתוקים מדבש ונופת צופים. והרמב"ן בספר המלחמות אומר, שיענו אלו שמשבחים את דבריו, על כמה קושיות שיש לו על כך מהסוגיא. הוא לא היה כ"כ מרוצה.

שאלו את רבי האיי גאון, איך יתכן דבר כזה, שנפלה מחלוקת בעם ישראל מה זה התרועה? וכי תרועה זה דבר לא שכיח? מי אינו יודע מה זאת תרועה? תשאל כל ילד, הוא יודע מה זאת תרועה. איך בזמנם, לא ידעו מה זו תרועה? מה קרה? כיצד שכחו דבר כזה? איך נהיה ספק?

עונה רבי האיי גאון, נכון, אתם צודקים. אין בכך שום ספק. זה אינו נקרא ספק. אלא, אלו היו מנהגים.

אקרא את דבריו, מתוך דברי הרא"ש וז"ל, כתב רב האיי בתשובה, אל תחשבו כי נפלה בימי רבי אבהו ספק בדבר זה, שהרי משניות קדומות, אחת אומרת שלש יבבות, ואחת אומרת שלש שברים, וקאמר אביי בהא פליגי. רבי רבהו הוא אמורא, אבל כבר התנאים נחלקו בכך. א"כ לא יכול להיות, שבימי רבי אבהו נפל ספק. וכך היה הדבר מימים קדמונים מנהג לכל ישראל, מהם עושים תרועה יבבות קלות, ומהם עושים יבבות כבדים שהן שברים. אלו ואלו יוצאין ידי חובתן, כי שברים כבדים תרועה הן, ויבבות קלות תרועה הן. והיה הדבר נראה כחלוקה, אע"פ שאינה חלוקה. והן התנאים כמו שאמרנו למעלה, הללו שונין

גאון, גם תשר"ת היה לפני רבי אבהו, למרות שהוא לא כתב זאת במפורש. היו מקומות כאלה שעשו תשר"ת, והיו כאלה שעשו תש"ת, והיו כאלה שעשו תר"ת. כך ביאר גם בספר שמן למאור את דברי רה"ג. בא רבי אבהו ואמר, כיון שהדבר נראה כמבוכה בעם ישראל, זה נראה כביכול ח"ו אגודות אגודות, אלה שבמחוז ירושלים עושים תשר"ת, ואלה שבמחוז בני ברק עושים תש"ת, ואלה שבמחוז צפת עושים תר"ת. זה לא טוב. בואו נאגד את כולם, שכולם יעשו כמו כולם. וכך הדבר נתקבל. כי אם רבי אבהו היה מחליט למשל שיעשו רק כך, לא היו מקבלים. אבל כיון שהוא עשה את המנהגים של כולם, הדבר נתקבל, והתקנה הזאת נפסקה להלכה.

א"כ ישנו כאן חידוש גדול, שאומר רבי האיי גאון. לדבריו, בעצם לאמיתו של דבר יוצאים יד"ח בכל אחד מהם. מי שיעשה תשר"ת, יצא ידי חובתו מן התורה. וכן מי שיעשה תש"ת, יצא י"ח. וכן מי שיעשה תר"ת.

לפי מה שהערנו מקודם, יכולה אולי להיות קצת נפקא מינה, מי שעשה תרועה לא לפי מנהג הבכי של מקומו.

ואומר הריטב"א, כי לכן במוסף של ראש השנה, לא קבעו לעשות שלוש קולות כמו שעושים מיושב, בכדי להראות שכולם אמת. אם היו קובעים לעשות עשר קולות במלכיות, ועשר קולות בזכרונות, ועשר קולות בשופרות, אזי לא היינו יודעים מה היא האמת. לכן קבעו לעשות רק תשר"ת למלכיות, ורק תש"ת לזכרונות, ורק תר"ת לשופרות. בכדי לומר, כי כולם אמת, ויוצאים יד"ח בכל אחד מהם. שיהיה זיכרון לידיעה הזאת, לדעת שכולם אמת.

בעת יוצא, שישנה מכך נפקא מינה גדולה. כיון שמרן בבית יוסף [סימן תק"צ] עומד על כך, שנראה שהרמב"ם אינו מסכים עם רבי האיי

גאון. מרן הב"י הביא את דברי רבי האיי גאון, ולאחר מכן את דברי הריטב"א שהסביר, מדוע עשו תשר"ת תש"ת תר"ת. שזה ממש כפתור ופרח. תשר"ת זה רבי אבהו, תש"ת זה התנא דברייתא, ותר"ת זה תנא דמתניתין. בבחינת, מעלין בקודש ואין מורידין. הלכו לפי הסדר.

מסיים הב"י וכותב, אבל הרמב"ם, משמע שאינו סובר כן, אלא ספק בעיקר הדין הוא, שנסתפק לנו בתרועה היאך היא. שכתב בפ"ג וז"ל, תרועה האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב (הצרות) [הגליות], ואין אנו יודעים היאך היא, אם היא הלילה שמייללין הנשים וכו', נמצא מנין התקיעות ל' כדי להסתלק מן הספק. משמע, דספק גמור נסתפק לנו לעניין הדין.

לפי רבי האיי גאון, לשון הגמרא הוא אינו מדוייק. זהו 'ספק', שאינו ספק אמיתי, זה רק נראה ספק. 'פליגי', לא פליגי ממש. אבל מהרמב"ם משמע, לשון 'ספק' כפשטו, והוא מסביר שזהו 'לפי אורך השנים ורוב הצרות'. דהיינו, במלים הללו רצה הרמב"ם לתרץ את הקושיא ששאלו את רבי האיי גאון, איך נפל הספק? התשובה היא, 'לפי אורך השנים ורוב (הצרות) [הגליות]'. כאן לפני ברמב"ם כתוב, 'רוב הגליות'.

מוסיף ואומר הב"י, וכן נראה שהוא דעת סמ"ג וכו'.

וקודם רבי אבהו, כל מקום היה נוהג כסברת רב המקום ההוא.

מה אתם שואלים? אכן, היו מנהגים שונים. ובכל מקום עשו, כפי שפסק להם רב המקום, המרא דאתרא. כי היתה מחלוקת לדינא.

וכשבא רבי אבהו, קיבץ כל הספיקות, והתקין שיעשה כדברי כולם, כדי שיצאו כל ישראל יד"ח תקיעת שופר בלא ספק כלל.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בתר"ת, אם זהו ספק, אסור יהיה להפסיק בדבר שאינו קשור לתקיעות. ואפילו במה שקשור לתקיעות, לכתחילה לא. אבל לכל הפחות י"ח בדיעבד. אסור עד שתעשה את התקיעות האחרונות. אבל לפי רבי' האיי גאון, אם יוצאים יד"ח בכל אחד, אזי כבר יצאנו יד"ח בתשר"ת. כי מה שעושים עוד תש"ת ותר"ת, זה רק בשביל לקבץ ולכנף את כל המנהגים. א"כ, היינו מרויחים זאת.

כמרכן, לגבי כל מיני חששות. כגון, מי שנמצא במקום, שלא תוקעים כפי מנהג אבותיו. אבל צריך שלכל הפחות חלק מהן יהיו כפי מנהג אבותיו. האם יש לו עניין בכל זאת להדר ולשמוע תקיעות כפי מנהג אבותיו?

וכן לגבי אלה העושים את התרועה בנענוע היד. מה יעשה, מי שנמצא במקום כזה? אצלינו המקובל, כמעט ברוב ככל קהילות תימן, עושים את התרועה יוצאת מתוך הגוף. התוקעים המומחים, עושים זאת בנשימה [מרן שליט"א מדגים זאת], בקול שיוצא מבפנים, מהבטן, מהריאות.

לפני שבועיים הייתי בשבת-קודש בעיר נתיבות ת"ו, לרגל הבר-מצוה של נכדי ה"ה בצלאל נר"ו, בן הרה"ג ישראל שליט"א, ומחותני הרה"ג נסים מחפוד שליט"א חידש לי איזה דבר. הוא אמר לי, תשמע, בימים הראשונים, אחרי שעלו מתימן לארץ ישראל, החכמים של העיר שלנו טוילה, נפגשו עם חכמי העיר רדאע, והם ראו שהם עושים את התרועה ע"י נענוע היד. בעדינות, לא רחוק מן הפה, אלא קרוב, ומנדנדים בנחת.

ישנה מחלוקת, לגבי הנושא הזה. בכל אופן, ברוב ככל הקהילות, פשיטא שבצנעא ובכל המחוז, תרועה בנענוע היד לא תיראה ולא תימצא. זה לא בחשבון בכלל.

שאלה מהקהל: כך עשו ברדאע?

כיון שמרן הב"י כתב בלשון 'אבל הרמב"ם', ישנו כלל שמהרי"ץ זיע"א כותבו פעמים רבות בשו"ת פעולת צדיק, שכאשר פוסק כותב בלשון 'אבל' זה אומר וכו', זאת היא הסברא שהוא חפץ. חיזוק לכך, שתרגום המלה 'אבל', הוא 'קושטא'. אם הב"י היה כותב, זה אומר כך וזה אומר כך, וזהו. או בלשון 'אך', זה מראה שהוא רק מביא ומסדר את הדעות, בלי להביע שום דעה עצמית. אבל כאשר הוא אומר לשון 'אבל', הדבר מראה שהוא נוטה ללכת לפי הסברא הזאת.

נפק"מ ממחלוקת זו, כגון בעניין להתוודות בין התקיעות, וכן לגבי הנמצא במקום שבו לא תוקעים כפי מנהג אבותיו, וכן לגבי אלה העושים את התרועה בנענוע היד.

יוצא א"כ, שזאת מחלוקת בין רבי' האיי גאון לבין הרמב"ם. ובשאלה הזאת, ישנה מבוכה רבה. אם היינו פוסקים, כדעת רבי' האיי גאון, היה טוב, היינו מרויחים, כי הרבה שאלות וספיקות בענייני התקיעות, היו נופלים ונפתרים. למשל, בעניין להתוודות באמצע התקיעות.

כידוע, עפ"י רבינו האר"י ז"ל, וזהו המנהג כמעט בכל תפוצות ישראל, שאומרים וידוי בין תשר"ת לתש"ת, ובין תש"ת לתר"ת. כתוב להתוודות 'בדרך כלל'. אין הרבה זמן לפרט. צריך להתוודות באופן כללי, 'עברתי על לא תעשה ועשה'. בזמן הזה, שהתוקע נח בינתיים. גם מהרי"ץ זיע"א כותב כך בעץ חיים [שחרית ראש השנה דף ס"ט ע"א] וז"ל, כתב רבינו האר"י, דבעת תקיעת שופר דמיושב, נכון להתוודות כל אדם בלחש, שלא ישמעו דבריו, בין סימן לסימן דוקא. כי אז השטן הוא מעורבב, ודברי הוידוי עולים למעלה. ויתודה דרך כלל, עברתי על לא תעשה ועשה יעו"ש.

אם כדעת הרמב"ם, שישנו כאן ספק, ולא יצאנו ידי חובה רק בתשר"ת, אולי לא יצאנו, ואולי גם לא יצאנו יד"ח רק בתש"ת, או רק

תשובת מרן שליט"א: כן. כך הוא אומר. אני לא בדקתי. אבל הדבר מתאים, כיון שאני יודע, שבמחוז בידא [בִּיזָא] עושים כך. זאת ידוע לנו. ומחוז זה, הרי הוא על יד רדאע. אבל ברוב ככל קהילות תימן, כולל שרעב, עושים את התרועה מבפנים. המומחים עושים זאת בנשימה, כמו שאמרנו, ויש כאלה שעושים זאת בלשון. אבל ביד, רחמנא ליצלן. זה פסול. אין דבר כזה.

הרב נסים שליט"א אמר לי, כי למרות שחכמי טוילה נהגו היפך מחכמי רדאע, מ"מ לא העירו להם על כך. אני מבין כיון שראו שמדובר בתלמידי חכמים, אי אפשר לגעור בהם. בפרט שאין מקור מפורש בש"ס ובפוסקים לכך. אבל ברור שהמסורת שלנו לפסול, ועוד נרחיב על כך בס"ד ובלי שום נדבר ובלי שום מחשבה.

כבר בזמנו, כתבתי זאת בספר שלחן ערוך המקוצר [סי' ק"י סעיף י"ב ובעיני יצחק שם הערה ל"ג], ואם אתם רוצים לשמוע את הפרטים, אומר לכם אותם כעת. כיון שישנם כאלה, שלא הבינו זאת באופן הברור.

כתבתי שם, את מה ששמעתי בזמנו מהרה"ג שמעון צאלח זצ"ל, לגבי מהר"י יצחק הלוי זצ"ל, ראב"ד צנעא וכל קהילות תימן, שהיה איזה תוקע שהאנשים התלוננו עליו, אמרו עליו שאינו יודע כיצד לעשות את התרועה, כיון שהוא עושה זאת בנענוע היד. קרא לו מהר"י יצחק הלוי, ואמר לו, תעשה תרועה. ולאחר שראה שאינו יכול, שהוא לא מסוגל, לא יכל להוציא תרועה זולת בתוספת נענוע היד, הוא העביר אותו, שלא ימשיך לתקוע. פסל אותו.

והבאתי גם בשם אבא מארי זצ"ל, אגיד לכם בדיוק מה היה הסיפור. גופא דעובדא היכי הוה. כאשר היינו ילדים, אבא מארי זצ"ל היה מלמד את הילדים, ולמדו גם דברים אחרים [מלבד פרשה והפטרה יום יום שתי שעות, למדנו משניות הלכות. לפני פורים, מגילת אסתר.

וכדומה]. בין היתר, למדו גם לתקוע בשופר. היה שם ילד, אני זוכר את שמו, יוסף בן חיים. כל אחד היה תוקע, או מנסה לתקוע. פתאום הילדים אמרו, מארי, הוא עושה ביד. אבא מארי הסתכל עליו ואמר, תראה לי איך אתה עושה. לאחר שראה אמר לו, אתה רמאי? מה, אתה עושה ביד?

דהיינו, במחוזותינו מקובל שהדבר פסול אפילו בדיעבד. ופוק חזי מאי עמא דבר. אפילו אנשים פשוטים, כל מי שרק יש בו ריח תורה, יאמר לך, גם היום, לא, מה פתאום לנענע ביד?

יתירה מכך, הרי המומחיות העיקרית של תקיעות, זאת התרועה. אחיו של אבא מארי זצ"ל, דודי הרה"ג ישראל זצ"ל, היה התוקע המומחה בעיר. אבא מארי זצ"ל אמר לי, גם אני ניסיתי לתקוע, אבל לא הצלחתי לעשות את התרועה.

ישנם אנשים, שאינם מסוגלים, הם לא יכולים. יש להם משהו, בטבע בריאתם, שאין להם את האפשרות.

שאלה מהקהל: אומרים שיוצאי איטליה, האטליאנים, עושים את התרועה בנענוע היד.

תשובת מרן שליט"א: נכון, דיברנו על כך בעבר [שיעור מוצש"ק נצבים ה'תשע"ז ב'שכ"ח]. אולי אשאיר את הנושא הזה לשיעור הבא, או אחר־כך, כיון שצריך לברר נושא זה בנפרד. רק אמרתי, טוב, נגיד שישנו כאן ויכות, אנחנו טוענים שהם לא יודעים לעשות תרועה, והם יגידו שכך הוא המנהג שלהם, תוכיח לי ותביא לי ראיה שזה פסול. וגם אם תביא לו ראיה, הוא ימצא מי שחולק. לא משנה. נגיד שישנו כאן ויכות. רובם ככולם סוברים, שזה פסול. והם אומרים, שכך המנהג שלהם. אז הכי הרבה, נרויח מכך. כי גם אם לגבי תר"ת, זה לא שוה, כי הם לא ידעו, אבל הם עשו גם תש"ת, א"כ לכל הפחות יצאו ידי חובה, כיון שהם שמעו שברים. יש על מה לסמוך, לפי רה"ג.

שברים יקירי, ושאר עבדינן שברים קלילי.
הוא אומר, 'השאר', משמע שזהו המיעוט.

בהמשך דבריו, הוא כותב זאת יותר במפורש.
ו"ל, ולא איכפת לן מאי פירושא זתיבב,
אלא הכי הוה מלתא, כיון דכגון גנחי תרועה,
ואית מנהגי. ודכגון ילולי, היא פשוטה של
תרועה, וביה נהגי רוב ישראל. רוב ישראל, כך
היו נוהגים. ובעי ר' אבהו לאשווי נכון דלא להו
כפלוגתא ביניהן, פנפיהון. הוא אסף אותם.

נראה לי, כי המלה 'לאשווי נכון', נשתבשה
אצל המעתיקים. הם לא הבינו מה זה. זה לא
'לאשווי נכון', אלא כנראה זה 'לאשווינהון',
כלומר להשוות אותם. זאת צריכה להיות מלה
אחת. 'בעא רבי אבהו לאשווינהון'.

והערת העורך: במהדורא שלפני כתוב
לאשווינכון במלה אחת. תשובת מרן שליט"א:
נכון. כך נדפס גם במהדורת הצילום של תמים
דעים, שנדפסה בירושלם ה'תשל"ד, דף כ"ז
עמוד ד'. אני קראתי מתוך המועתק באוצר
הגאונים עמ"ס ראש השנה דף ס"ד, ששם
הופרדה התיבה לשתים 'לאשווי נכון'. וזה לא
נכון. אבל גם הגירסא שב'תמים דעים' מלה
אחת עדיין לא מדוייקת, וצריך להיות בה"א
במקום כא"ף].

בספר שם טוב על הרמב"ם, למהר"ח כסאר
זצ"ל, הביא בזה"ל, יש מן הגאונים ז"ל שכתבו,
דלא נסתפק להם ממש, דברירא להו דתרווייהו
מיקרו תרועה, אלא שנעשו אגודות אגודות,
שהיו קצתן עושין שברים וקצתן עושין יליל,
והיה נראה כחולקין זה ע"ז מה היא התרועה.
וזהו הספק, שנראה שהוא ספק, אע"פ שכולן
מודים דזה וזה נקראו תרועה. זאת דעת רבי
האיי גאון.

כותב על כך מהרח"כ, וקשה, דאם איתה
כדבריהם, הול"ל בגמ' בהדיא דלא פליגי. מאי
'פליגי ומספקא להו' דקאמרי? אלא ודאי,
שנפל להם ספק בתרועה עצמה, וכמו
שכתבתי.

שאלה מהקהל: לגבי הנפקא מינה הראשונה,
אולי יהיה אפשר להתוודות גם בין תשר"ת
לתשר"ת, ולא רק בין תשר"ת לתש"ת?

תשובת מרן שליט"א: לא. זה פשיטא שלא.
כתוב, 'בין סימן לסימן', דהיינו בין תשר"ת
לתש"ת, לא בין תשר"ת לתשר"ת. אחרי
שלוש פעמים תשר"ת, אז תתוודה. וכן לאחר
שנגמר ג"פ תש"ת, אז תתוודה. [אחריכך
ראיתי אריכות בזה בבארות משה על פסקי
מהרי"ץ ראש השנה דף ח"פ אות רמ"ב].

ראשית, נענה על השאלה הראשונה. מדוע
אומרים לגבי התרועה, 'שאנחנו קורין לה
תרועה', אם זה לא בטוח בכוונת מה שכתוב
בתורה? הרי היה עדיף לתת שם חדש?

בסייעתא דשמיא, מצאתי לכך תשובה, מתוך
לשון דברי רבי האיי גאון. בספרי הראשונים,
הביאו את דבריו בקצרה, אבל יש את לשון
תשובתו באריכות בספר תמים דעים וסימן
ק"טו. שם בלשונו, בשני מקומות הוא כותב
במפורש, שהיו מנהגים בעם ישראל לפני רבי
אבהו, חלקם עשו תש"ת וחלקם עשו תר"ת,
אבל רובם עשו תר"ת. דהיינו, רוב עם ישראל
עשו תר"ת, והמיעוט עשו תש"ת. ממילא מובן,
למה נוקטים בלשון הזאת, 'מה שאנחנו קורין
תרועה'.

אם לפי הרמב"ם, שזהו ספק, אפשר ג"כ ליישב
זאת. כי עכ"פ יותר מתקבל על הדעת, שמה
שאנחנו קוראים תרועה, זה גם מה שהתורה
קוראת תרועה. רק ישנם צדדים לומר, שאלו
השברים. לכן, לא דחו את זה, שזה נקרא
תרועה בלשונו, לא רצו לתת לזה שם אחר, כי
יותר מסתבר שזה כמו הדעה הזאת. ולפי רבי
האיי גאון, הדבר עוד יותר מפורש, שרובם של
עם ישראל עשו כך, גם לפני רבי אבהו.

כך הוא לשון רבי האיי גאון, כבר פרישנא
דספיקא לא אתיליד היכי עבידנא. מיהו הו
עירות בארץ ישראל, דנהיגי למעבד תרועתם

ומה שכתב בעל מגדל עוז ז"ל, שמצא בפירוש המשנה, ליתתה לפנינו כדכת', אלא כמו שכתבתי.

הוא טוען, שהרמב"ם אינו סובר שהם רק נראו כחולקין, כיון שהגמרא היתה צריכה לומר זאת במפורש. טוב, לכאורה זאת טענה מיניה וביה. לפענ"ד זאת אינה קושיא, כי אולי הדבר מובן מעצמו, שלא יכול להיות שישנו בכך ספק. על כרחנו, חייבים כך להבין. זה גופא רבי האיי גאון אומר, שהלשון הזאת, היא לאו דוקא. אי אפשר להתווכח על כך, למה הגמרא לא כתבה זאת במפורש? הרבה דברים, לא כתובים בגמרא במפורש. צריכים להתעמק ולהבין.

אבל עכ"פ יש לו קושיא, על המגדל עוז. גם בעל מגדל עוז, הביא את תשובת רבי האיי גאון הזאת, בשם הר"ר יצחק גיאת שהעתיק אותה, ובשם רב שרירא גאון. מובן כי בעצם, זה לא רק רבי האיי גאון, אלא זו גם דעת אביו, רב שרירא גאון. והוא כותב, שכך כתוב בפירוש המשנה להרמב"ם, שזה לא ספק אמיתי, אלא רק נראה כספק. אבל הוא אומר, לא, אין דבר כזה. לא כתוב את זה, בפירוש המשנה.

נראה לי בס"ד, לתרץ את הקושיא הזאת.

הרי בתחילת דבריו, מתייחס בעל מגדל עוז לדברי הרמב"ם שכתב 'שיעור תרועה כשתי תקיעות'. לדעת הרמב"ם, התרועה ארוכה פי שתיים מן התקיעה. כך עושים התוקעים המומחים. בכל התכאליל שכתבו אבותינו, עשו ציורים של התקיעות. לגבי תקיעה, עשו קו. לגבי שברים, עשו שלש נקודות. ולגבי תרועה, עשו שלשלת, אבל פי שתיים מן התקיעה, או עכ"פ יותר מתקיעה, כנראה מפני שלפעמים מאריכים את התקיעה.

דרך אגב, רבים מביאים שמהרי"ץ זיע"א בע"ח כתב שלשלת, אבל לצערי הטעו אותם המדפיסים. דהיינו, אמנם בעץ חיים בדפוס דף

ע' ע"א, עשו כך. לתקיעה עשו קו, לשברים עשו שלש נקודות, ולתרועה עשו שלשלת אבל בדיוק באותו האורך שלתקיעה. אותו הדבר. אבל הרי מהרי"ץ בעצמו, הביא בפירושו עץ חיים שם את דברי הרמב"ם. הוא לא מביא בכלל דעות אחרות. דהיינו, שהתרועה היא פי שתיים מן התקיעה. הרמב"ם מפרש את הגמ', שהתקיעות ביחס לתרועות, הם מכפילות אותם. כי התרועה, היא העיקר. תַרְעִים פְּשֻבֵט פְּרָזָל וְתַהֲלִים ב', ט]. הכנעת הלב, היא בתרועה. א"כ, איך יכול להיות שמהרי"ץ באותו דף עצמו סותר את עצמו?

התשובה לכך, פשוטה מאד. עיינתי בכת"ק של מהרי"ץ, והוא בכלל לא צייר זאת. אין שם בכלל ציורים שלתקיעות. אינני יודע, מהיכן המדפיסים לקחו את הציורים. אולי בהעתקה שלפניהם היו ציורים, והם נעתקו ממנהדורא אחרת של מהרי"ץ שאינה בידינו? אינני יודע. בכל אופן, הם עשו את הציור, והשוו את השלשלת לתרועה, כנגד דעת מהרי"ץ. לא מסתבר, שהיה לפנים איזה ספר אחר. אין את זה בכלל בכת"ק, הוא לא צייר זאת. אבל בספרים אחרים, יש את הציורים הללו, ושם עשו כפי שאמרתי. בהעתק שהיה לפנים, כנראה צירפו ציורים מתכלאל לא של מהרי"ץ, או שהמדפיסים עצמם חשבו שהם מועילים בזה, "מתקנים", אבל הם קלקלו קצת.

בכל אופן, זהו הנושא שעליו מדבר המגדל עוז, לגבי דברי הרמב"ם הללו. הראב"ד אומר שם, שזה שיבוש וטעות, זה לא מתאים לסוגיא, זה נגד הגמרא. ישנו ויכוח גדול בנושא הזה, וגם המגדל עוז כותב שהוא נסתפק בעניין הזה. לא ניכנס לכך, כי זאת שאלה נוספת, כיצד להבין את הסוגיא. והגר"א כותב ובביאורו לשלחן ערוך סי' תקצ"ו, שהרמב"ם צודק. בלי הרמב"ם, הסוגיא אינה מובנת. דהיינו, הגר"א אוחז, כי שיטת הרמב"ם היא העיקר, היא השיטה הנכונה, ורק כך מובן מ"ש בגמרא 'קא חשיב תרועות דכולהו בבי'. כלומר, כשעושים שלש

שערי יצחק – השיעור השבועי

והוא מסיים, ובזה נִתְרָצוּ כל הקושיות, וכן פירש ר"מ בפי' המשניות, והוא דרך נכון מאד. וגם על דרך האמת, יש בו סוד נסתר מוכתר בנימוסי.

על כך שואל בעל שם טוב, מה כתוב בפירוש המשניות? וכי כתוב שם כדעת רבי' האיי גאון? לא כתוב. אין דבר כזה. בפירוש המשניות הרמב"ם כתב, שזהו ספק. איפה מצאת בפירוש המשניות, כדעת רבי' האיי גאון?

והאמת היא, שבכלל קשה להבין מה רוצה המגדל עז, לא מובן כיצד מתורצות כל הקושיות שהוא הקדים, לפי רבי' האיי גאון.

אבל עכ"פ הדבר ברור, שהוא לא נתכוון לכך כלל. דהיינו, לא שכתוב בפירוש המשניות, כמו רבי' האיי גאון, שזה לא ספק אלא שזה רק נראה חילוקי מנהגים. אלא לגבי העניין הזה, שהתרועה היא פי שנים מן התקיעה, זהו הדבר שכתוב בפירוש המשניות. לשם כך הביא בעל מגדל עז את פירוש המשניות, לא יותר מכך.

וז"ל הרמב"ם בפירוש המשנה, שיעור תקיעה כדי שלש תרועות, ר"ל כי שיעור כל התקיעות, והן שש, הוא כשיעור כל התרועות, והן שלש. זה מתאים, למה שהוא כתב בחיבור. על כך הוא הביא אותנו, לא יותר מזה. ומה שאנו תוקעין היום תקיעות הרבה, כמו שהוא ידוע, הוא לפי (שנתחדש) [שאירע] לנו ספק אם תרועה הנזכרת בתורה היא זו שאנו קורין אותה היום תרועה, והיא כמו יללה, או שלושה שבהם היא התרועה, או אם שם תרועה נופל על שני האופנים.

בפשטות, הוא כתב את המלה 'ספק'. אבל אין מכך ראיה מוכרחת, שזהו כדעת רבי' האיי גאון. הרי זהו לשון הגמרא. בכל אופן, הדבר מיושב.

תרועות, זה פי שנים מכל התקיעות ביחד. שלוש תרועות מול שש תקיעות, דהיינו כפול.

המגדל עז, מביא את השגת הראב"ד וכו', והוא אומר שכ"כ היה קשה לו העניין, ודע כי אני נהייתי להבין דעתו, ונחליתי ימים. לפי שקיבלתי שיטת הלכה על דרך זה. כלומר, גם אנחנו למדנו את הסוגיא כפי שאומר הראב"ד. המלה 'נהייתי', זה מלשון הפסוק ודניאל ח', כ"ז נְהִיִּיתִי וְנַחֲלִיתִי. בקיצור הוא אומר, נהייתי חולה, כל־כך הצטער, איך אפשר ליישב את הרמב"ם לפי הסוגיא.

וכשראיתי לשון ר"מ ז"ל, לא מצאתי ידי ורגלי. מפני שהיה קשה עלי, חדא, שהיה מהפך לשון המשנה, מה שאין דרכו. תמיד הרמב"ם כותב כלשון המשנה, ופתאום כאן הוא כותב ההיפך מן המשנה. ועוד, פתח לפרושי שיעור תרועה, ותלאה בשתי תקיעות. ואנחנו לא ידענו שיעור התקיעה מדבריו, לא בתחילה ולא בסוף. תגיד לי בהתחלה, לפני שתאמר כי שיעור תרועה היא כשתי תקיעות, תסביר לי כמה זה תקיעה, כדי שאח"כ נדע כמה זה התרועות. לא מצאתי ידי ורגלי בבית המדרש וכו', הוא מאריך על כך בקושיות, איך להסתדר.

ובסוף הוא אומר, שהוא מצא תשובה. וז"ל, כשזכיתי לבא בארץ הקדושה, מצאתי תרועתם בקבלת אבותם כקול המתרעש, ואין טוט בהם. ושאלתי לכמה גדולים, ולא פירשו לי דבר. עד ככסף בקשתיה וכמטמונים חפשתיה, ומצאתי לר"י בן גיאת ז"ל שפירשה בהלכות ר"ה מתשובת רבינו שרירא ורבינו האי גאון ז"ל שכל דבריהם קבלה וכו'.

בעל מגדל עז, היה בספרד. והוא אומר, שכאשר זכה להגיע לארץ ישראל, הוא ראה שהם לא עושים את התרועה כפי שעושים אצלם, טו טו טו טו טו, אלא עושים קול המתרעש. דהיינו כפי שעושים אצלנו התימנים עד היום את התרועה. הוא שאל אותם על כך וכו', ולבסוף הוא מצא את המקור בירושלמי.

האם אכן ישנה מחלוקת בין הרמב"ם לבין רביי האיי גאון בעניין התקיעות בר"ה, והאם הדבר הוכרע ונפסק להלכה ולמעשה בשלחן ערוך.

בעל ספר יד דוד [זינצהיים] אומר דבר, שהוא כמעט כנגד כל המפרשים והפוסקים. לדבריו, אפשר לפרש, שגם הרמב"ם סובר כדעת רביי האיי גאון. פלא עצום. איך אפשר לפרש כך?

וז"ל בחידושיו למסכת ר"ה [דף ל"ג ע"ב סוף ד"ה בהא], נראה מדברי הרא"ם בביאורו לסמ"ג, דגם הסמ"ג סבירא ליה כרבינו האיי. והוא מוסיף מדנפשיה, וכן אפשר לפרש דברי הרמב"ם עכ"ל.

בספר יביע אומר [חלק א' סימן ל"ח] דן בעניין הוידי שיעושים בין התקיעות, הוא בא לבטל את המנהג הזה, והדבר גרם הרבה חילוקי דעות. כי גם הספרדים נהגו כדעת רבינו האריז"ל, להתוודות בין התקיעות.

הוא מביא שם [באות ג'] את המחלוקת בין רביי האיי גאון לבין הרמב"ם, וכותב כך, משמע שהרמב"ם סובר שהוא ספק ממש בעיקר הדין, דלא כרבינו האיי גאון. וכ"כ מרן הב"י בדעת הרמב"ם, וכן פסק מרן בשלחן ערוך. לדבריו, מרן פסק בשלחן ערוך, לא כמו רביי האיי גאון.

ובאות י"ג הוא כותב כך, ברם דא עקא, מ"ש האר"י שיתודה בתקיעות, ולא חייש מר משום הפסק. פלא, למה לא חייש? הרי הוכחנו שיש בזה הפסק, והיאך לא חשש הרב לזה? ואף לדברי השל"ה יש להקשות, היאך אפשר להפסיק בין תשר"ת לתש"ת, והרי יש לחוש שעדיין לא יצא, ממילא איכא חשש הפסק. ואם תאמר, שהרי כל מטרת התקיעות הינה להתעוררות לתשובה, א"כ זהו המקום להתוודות. כמ"ש [עמוס ג', ו'] **אם יתקע שופר בְּעִיר וְעַם לֹא יַחְרְדוּ.**

על כך הוא עונה, אבל זה לא נחשב מן העניין, כדי להתיר להתוודות, כמו גביל לתורי. אולי

תתריך כך. הוא אומר, לא, זה רק רמז בעלמא. וכי העניין הזה שלתקיעות, לחזור בתשובה, וכי ברור לך שזה מה שהתורה נתכוונה? הרמב"ם בהל' תשובה [פ"ג הל"ד] אומר, 'רמז יש בו, כלומר עורו עורו ישנים משינתכם'. והרי ישנם עוד טעמים אחרים לגבי התקיעות. לא חייב להיות שזאת הסיבה. א"כ אי אפשר לסמוך על כך למעשה להקל.

ובאות י"ד כתב כך, אשר על כן נראה לעניות דעתי ברור, שהאר"י נמשך כדרכו בקודש אחרי דברי הזוהר הק' פרשת פינחס דף רל"א עמ' ב'. זאת נקודה יסודית נוספת, לגבי הנושא הזה. דהיינו, שיטת ספר הזוהר הק'.

כתוב שם כך, ועל דא לא ידעי הני בבלאי רזא דיבבא ויללותא, ולא ידעי דתרווייהו אצטריכו. יללותא דאיהו דינא תקיפא. תלת תבירין, דאיהו דינא רפיא. גנוחי גנח רפיא. הבבלים, כלומר חכמי בבל, אינם יודעים את הסוד של תרועה. הם לא יודעים, שיללא זה דין חזק, והשברים זה דין רפה. אבל, אינון לא ידעי, ועבדין תרווייהו. ואנן ידעינן, ועבדינן תרווייהו. וכלא נפקין לארח קשוט.

הבבלים אמרו לעשות את שניהם, כיון שנסתפקו בכך. ואנחנו יודעים שזה לא ספק, אלא שצריך את שניהם. אבל מה זה משנה? בסופו של דבר, למעשה אנחנו עושים אותו הדבר. שנינו היגענו לאותה מסקנא, רק כל אחד בדרך אחרת.

כותב היבי"א, נמצא שסובר הזוהר שכולם צריכים וכולם אמת, וזה יותר עדיף מרב האיי גאון. רב האיי גאון אומר, כי רק אחד נכון. ולפי הזוהר, כולם אמת. א"כ לפי הזוהר האר"י צודק, כיון שאתה אומר שהכל חשוב, צריך תשר"ת וצריך תש"ת וצריך תר"ת, אז כיון שהתחלת במצוה, מותר לך להפסיק. אין כאן חשש הפסק כלל לדברי הזוהר הקד', לכן עבד איהו עובדא להפסיק בוידי, נשען על הזוהר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מה אתה מביא לי עוד, שהיד דוד כותב שגם הרמב"ם יכול להיות כמו רב האיי גאון? הוא דוחה את זה, כי פשטות דברי הרמב"ם לא כך.

והוא מסיים, אגן בדין נקטינן כדעת מרן בדעת הרמב"ם, וכן דעת מרן בשלחן ערוך שכתב בדברי הרמב"ם, אלמא דס"ל דלא כרב האיי גאון.

והאמת היא, שכבר הפרי מגדים ובמשבצות זהב אות א' כותב כך, ששמע מדברי מרן, שהוא פוסק כדעת הרמב"ם.

אבל לפי עניות דעתי, הדבר אינו פשוט כלל. חושבני שמרן בשלחן ערוך, לא פסק בעניין זה. אדרבה, מרן שיכל את ידיו, כתרגומו 'אחכימינון לידוהי'. הוא לא פסק, לא כדעת הרמב"ם ולא כדעת רבי האיי גאון. הוא השאיר זאת 'פתוח'.

ומי שהדבר נראה לו תמוה, שיעיין בשע"ה הלכות כתיבת ספר תורה [סי' קס"ה הערה ו'], הבאתי שם בס"ד הרבה מקומות כאלה, שמרן בשלחן ערוך לא הכריע. ישנם מקומות, שלא היתה לו הכרעה, והוא השאיר זאת כך, סתם את דבריו. וזה לאו דוקא הוא, יעו"ש.

הראיה לכך היא, לשון מרן בש"ע ובסימן תק"צ סעיף ב' וז"ל, תרועה זו האמורה בתורה, נסתפק לנו אם היא הלילה שאנו קורים תרועה, או אם היא מה שאנו קורים שברים, או אם הם שניהם יחד. לפיכך, כדי לצאת ידי ספק, צריך לתקוע תשר"ת שלש פעמים, ותש"ת שלש פעמים, ותר"ת שלש פעמים. נכון, כתוב 'נסתפק לנו', אבל גם בגמ' כתוב שזה ספק. מרן לא הוסיף לכתוב את לשון הרמב"ם, 'לפי אורך השנים ורוב הגליות'. מרן השמיט את המלים העיקריות, אשר מהן יש את הדיוק הזה. אם רצה מרן הש"ע לפסוק כמו הרמב"ם, נגד רבי האיי גאון, הוא היה צריך להביא את כל לשון הרמב"ם. מרן נתחכם, הוא לא כתב. דילג. הוא

אבל לפי הש"ס בבלי זה ספק, ואתה אומר במפורש 'לא ידעי הני בבלאי', כמ"ש בספר יקרא דשכבי נדרוש כ"ג דף נ"ד ע"ב, שהזוהר התכוין על רבי אבהו שבגמרא, ממילא אין להפסיק. כי יש כלל, אם יש מחלוקת בין הזוהר לש"ס, הלכה כמו הש"ס. ע"כ דבריו.

ספר הזוהר, אינו יותר מהש"ס ירושלמי. כאשר ישנה מחלוקת בין הבבלי לבין הירושלמי, או בין הגמרא לבין מדרש רבה או תנחומא, ההלכה היא כפי שכתוב בש"ס. כך נתקבל להלכה. לפי הגמרא, זהו ספק. אז אולי האר"י סבר כמו הזוהר, אבל אנחנו הפשטנים צריכים לפסוק כפי שכתוב בגמרא. כך היא דעתו.

גם אחרי כן ביבי"א חלק שלישי [סימן ל"ד] מובא, שהגרי"ש אלישיב זצ"ל נתווכח איתו, ליישב את המנהג המקובל להתוודות, ויש שם פלפול ארוך, והוא מביא ראיות רבות להסביר את ההיתר, ואחת מהן היא, שבעצם ישנו כאן צירוף נוסף להקל, כי יכול להיות שלפי כל הדעות יוצאים יד"ח בתשר"ת. הרי כל הבעיא היא, שישנו קול המפסיק בין האחד לשני. צריך שהתקיעה תהיה צמודה לתרועה, ועל זה הספק מה היא התרועה של התורה. אז אחת מהשתים, או השברים או התרועה, הם בחשש הפסק, וכנז' בגמרא ר"ה דף ל"ד ע"א. ורבינו תם הרי אומר, כי הפסקה בין התקיעות אינה פוסלת. א"כ, אפשר לצרף את דעת רבינו תם.

מובא שם [באות ג'], כך, הוא עונה לו, מה שכתב לצרף דעת רבינו האיי גאון וסיעתו עם דעת רבינו תם ודעימיה דקול אחר אינו מפסיק, הואיל ומרן פסק שדעת הרמב"ם לא כרב האיי גאון, וכן פסק בשלחן ערוך כדעת הרמב"ם, שוב לא חזי לאצטרופי להקל לכתחילה. אם מרן פסק דלא כרבינו האיי גאון, אתה לא יכול לצרף אותו. בהמשך הוא מאריך על כך, האם אומרים ספק ספיקא נגד מרן, ואכמ"ל.

כתב, 'ספק', בסדר, גם בגמ' כתוב 'ספק'. מה שתפרש בגמרא, תפרש גם בשלחן ערוך. לכן, אין ראייה מדבריו. מרן הש"ע השאיר זאת פתוח.

ישנם כאלה, ראיתי כתוב בשם חכם אחד, כי מכך ראייה שמרן "נוטה" לדעת רב האיי גאון. זה מוזר לי. אין ראייה שהוא נוטה לדעת רב האיי גאון, הוא השאיר זאת בספק, אין לו ראייה כיצד להכריע.

אמנם בבית יוסף הוא כתב בלשון 'אבל', כפי שדייקנו מקודם, אבל הרבה פעמים בספר שלחן ערוך הוא חוזר בו. בשלחן ערוך, הוא לא החליט. א"כ יוצא, שאין לנו הכרעה ברורה בשלחן ערוך, יש צד שזה כן כדעת רבי' האיי גאון. ונמצא שיש על מה לסמוך.

כיצד אפשר להבין, שהרמב"ם יסבור כדעת רב האיי גאון?

המאירי כותב כאן דבר, שהוא כעין פשרה בין רבי' האיי גאון לבין הרמב"ם. הוא אומר, שהיו חילוקי מנהגים, ובגלל זה החכמים נסתפקו. המאירי לקח את רב האיי גאון ואת הרמב"ם, ועשה מזה קוויץ. דהיינו, הוא צירף את שתי השיטות.

כך הבין ממנו המוציא לאור, שהוא תלמיד חכם, זה שכתב את ההערות על הספר. אבל לענ"ד לא נראה שהוא צודק. אולם בהשקפה הראשונה, זה ודאי שהמושכל הראשון זה כפי שהוא הבין.

כתב המאירי כך, אירע הדבר לאורך הגליות, שהיו ישראל חלוקים במנהגם בעניין תרועה. מהם שהיו עושיני הטרימוטות, ומהם שהיו עושיני השברים, שהרי הכל נקרא תרועה כמו שביארנו. ונמצאו קצתם תוקע קש"ק שלשה פעמים, וקצתם קר"ק שלשה פעמים. ומתוך שראו בזמן חכמי האחרונים שבתלמוד חילוק

זה, נסתפקו בגופה של תרועה, מה הוא עיקרה, ואי זה מנהג היה יותר ראוי. ואעפ"י שכשדקדקו בתרגום של אונקלוס, שתירגם 'תרועה' – 'יבבא', עם מה שראו באמו של סיסרא שנאמר בה 'זתיבב', נודע שהתרועה דרך כלל הוא עניין אנחה ויללה. נסתפקו מכל מקום, מתוך שינוי המנהגים, אי זה פרט של אנחה ויללה היא עקרה של תרועה, אם הטרימוטות, אם האנחות הארוכות, או שמא עיקרה בשתייהן. ר"ל, שלא תהא קרויה תרועה גמורה, אלא בשתייהן. וכן היה הספק בעצמו, באמו של סיסרא. ומתוך כך עמדו והתקינו, שיהו הכל חוזרים על עניין ומנהג אחד, ושיהו הכל עושיני בסימן אחד.

לכאורה, המאירי הרכיב כאן, את רב האיי גאון עם הרמב"ם.

כך פירש המו"ל שם בהערה אות ד', רבינו מצרף פירוש רב האיי גאון המובא בפוסקים, עם פירוש הרמב"ם בהל' שופר, שספק ממש היה בדבר. דהיינו, למה נסתפקו החכמים? זה לא שפתאום ביום אחד ישבו בבית המדרש ודנו בכך, אלא מאחר שראו כי ישנם חילוקי מנהגים בעם ישראל, בדקו אז מי הצודק בעניין, וישבו והכריעו.

האמת היא, שאחרי ככלות הכל, בלשון המאירי כתוב 'איזה מנהג יותר ראוי'. משמע, מה הוא עיקר התרועה. לא שכביכול האם יוצאים יד"ח או שלא, זה אינו ספק בעיקר הדין, זה רק מה יותר עדיף וראוי. ובסופו של דבר הם לא הצליחו להכריע, ואמרו, טוב, נעשה את הכל.

דהיינו, חושבני כי לא מסתבר לומר, שהמאירי בא לומר כאן שיטה שלישית. ראה את דברי רב האיי גאון, וראה את דברי הרמב"ם, ואמר א"כ אני אומר דעה שלישית. ראיתי שישנם כאלה שהביאו את דברי המאירי, והבינו כי זאת שיטה שלישית. כביכול הוא לקח גם את

שערי יצחק – השיעור השבועי

אולי הדבר דחוק, אבל אי אפשר לבוא ולומר אחרת, כיון שישנם מקומות רבים שבהם הרמב"ם סתם, והמפרשים אומרים כי כיון שכך כתוב בגמרא, הרמב"ם סתם והעתיק את לשון הגמרא.

אינני יודע, האם הרמב"ם ראה את דברי רב האי גאון בנ"ד או שלא, כיון שהוא אינו מזכיר אותו בנ"ד, או שהוא לא ראה, ואם ראה אולי היה מסכים לדבריו. לא משנה. במלים אחרות, יתכן ויש כאן מקום, שגם הרמב"ם סובר כך. וממילא יוצא טוב, שמרן השלחן ערוך לא החליט בין הדעות הללו.

והעיקר היוצא מכל המהלכים האלה, שיש מקום גדול לסמוך על שיטת רבינו האי גאון. דהיינו, שבהרבה ספיקות המתעוררות בענייני התקיעות, כי מן התורה יוצאים יד"ה, גם כאשר האדם שמע לדוגמא רק שלוש תשר"ת או שלוש תש"ת או שלוש תר"ת. ולא צריך להסתפק, ולהיכנס לכל מיני ספיקות ומבוכות, אולי לא יצאתי ידי חובה וכדו'.

ואינני נכנס לשאלות האחרות שישנן, אם שברים תרועה בעיני בנשימה אחת, וכל השאלות והחקירות הנוספות שיש בעניין הזה. העיקר הוא, שלפי רב האי גאון, זה יותר נוטה לקולא. לכן אני אומר, שישנו בסיס גדול. אין לנו הכרעה בדעת מרן בשלחן ערוך, שהוא נגד רב האי גאון, זהו דבר ברור. ויתכן אפילו, שאין מחלוקת בין רב האי גאון לבין הרמב"ם. גם לזה יש מקום, למרות שזה כנגד כל המפרשים האוחזים שהרמב"ם חולק. אבל, לא נפלאות היא ולא רחוקה, לסמוך על הדעה הזאת. כי כפי שאמרנו, רבי אבהו בסה"כ כינף וקיבץ את כל המנהגים למקום אחד, בכדי שיהיה בעם ישראל דבר אחד המקובל.

רציתי לומר עוד כמה דברים, אבל הזמן קצר והמלאכה מרובה, חשבתני שאספיק עוד, אבל חושבני כי לבינתיים כבר יש כאן פתיחת כיוון

רב האי גאון וגם את הרמב"ם, ועל פי שניהם בנה שיטה ודרך לעצמו. כוונתי להערות שבפיהמ"ש היוצאת מכון המאור מס' ר"ה דף תקכ"ט אות מ"א, שכתבו כי המאירי הוא שיטה אמצעית יעו"ש. לא נראה לי כך.

חושבני, כי זו אינה דרכו של המאירי. המאירי מדבר בהרחבה, מביא שישנן שיטות כאלה ואחרות, ושהוא אומר כך. פתאום בנ"ד הוא עשה לו דרך מעצמו, ולא הקדים להביא את הדעות האחרות? יותר מסתבר לי, שהמאירי כך למד, בשיטת הרמב"ם בעצמו. כך הוא הבין את הרמב"ם. שזאת היא דעת הרמב"ם. הוא לא בא לחלוק, לא על רב האי גאון, ולא על הרמב"ם. לדבריו, שניהם אומרים אותו הדבר. הוא רק צירף את שני הדברים, בבת אחת. ווע"ע חיבור התשובה להמאירי במאמר השני פרק ששי, דף שמ"ו שמ"ז.

א"כ יוצא, שישנו מקום גדול לשיטת היד דוד, האומר שאפשר שכך היא גם דעת הרמב"ם. הרמב"ם כתב, 'נסתפק'. ומ"ש 'לפי אורך השנים ורוב הגליות', מסביר לנו המאירי כי פירושו, הוא הכניס את רב האי גאון בתוך הרמב"ם, שהכוונה היא שאורך השנים ורוב הגלות גרם שנהיו בעם ישראל חילוקי מנהגים. לו כל ישראל היו במקום אחד בלי גליות וצרות אז היו יודעים, כי לכולם היה מנהג אחד. אבל כיון שנתפזרו, הדבר גרם שהיו חילוקי מנהגים. ואם תשאל, למה הרמב"ם כתב בלשון 'ספק', התשובה היא, כי כך לשון הגמרא. ישנו כלל, שהרמב"ם אינו חייב לפרש יותר מלשון הגמרא. ישנם מקומות רבים, שהרמב"ם כותב דברים סתומים. כיון שכתוב בגמרא 'ספק', גם הרמב"ם כתב 'ספק'. הוא לא חייב לפרש לך.

זה לא שאני אומר, כי הפירוש הזה מוחלט, שכך הוא הדבר. אלא שכך למד המאירי בדעת הרמב"ם, וגם אם לא, לכל הפחות היד דוד מציע כך. אני רק אומר, שזאת שיטה שיש לה מקום. אי אפשר לדחות ולומר, שזאת טעות.

ודרך לגבי הנושא הזה. אם משהו לא ברור, כדאי שתשאלו כעת, בכדי שהדברים יהיו מחודדים.

שאלה מהקהל: בעל ילקוט יוסף כותב שאביו הוא כמו רבי אבהו שאסף את כל המנהגים.

תשובת מרן שליט"א: כן, זו טעות. וכבר ענית לך על כך ושיעור מוצש"ק בשלח ה'תשע"ג. רבי אבהו היה חכם, הוא לא אמר שכולם יהיו כמו הספרדים, אלא שניקח גם את האשכנזים וגם את הספרדים וגם את התימנים. תקחו מהתימנים למשל את התרגום, ואת ההלל בקירוי, תעשו כמה דברים, תשתפו, שנהיה ביחד, אז אולי היה מקום להתחיל לדון בנושא. אבל אל תגידו לכולם, תהיו ספרדים. רבי אבהו לא אמר, תעשו רק תש"ת. הוא לקח מזה ומזה, ועשה דבר אחד. אם יקחו גם את מסורת התימנים, אולי יש פה איזה 'מהלך'... זאת החכמה. ולכן, דברי רבי אבהו נתקבלו. דברים אחרים, לא נתקבלו. חושבני שהדברים כבר נדפסו.

תגובה מהקהל: ידעתי את דברי הילקוט יוסף, רק מפני שמרן שליט"א הביאו אז, אחרת לא הייתי יודע [שהרי הספר ילקוט יוסף אינו מתאים כלל ועיקר לתימנים, כמבואר בשיעור מוצש"ק וישב ומוצש"ק מקץ שנת ה'תש"ע].

תשובת מרן שליט"א: אכן. הזכרתי את דבריו אלו באחד השיעורים.

שאלה מהקהל: איך אפשר להסביר ברמב"ם, שהוא אמר כמו לשון הגמרא, הרי הוא הוסיף עוד מלים?

תשובת מרן שליט"א: כפי שאמרת מקודם, עפ"י המאירי. דהיינו, הרמב"ם הסביר, שהספק נולד בגלל אורך השנים. חילוקי המנהגים הללו, גרמו לכך שהחכמים יבואו ויסתפקו. אורך השנים ורוב הגלות גרמו, שידונו בכך.

הכנסנו את דברי המאירי, בתוך הרמב"ם. כי כפי שאמרנו, המאירי לא בא לומר שיטה חדשה, אלא שכך הוא הסביר את הרמב"ם. ובמלים האלה, הרמב"ם התכווין לענות על השאלה ששאלו את רה"ג, איך יתכן שנשכח הדבר. דוק ותשכח.

שאלה מהקהל: אדם שטעה בקריאת ספר תורה, היה צריך לחזור ולא חזר, האם העולה אחריו צריך לחזור ולקרוא מהמקום שטעה?

תשובת מרן שליט"א: רצוי שיחזור ממקום הטעות.

שאלה מהקהל: גם אם ישנה בושה? שהוא מתבייש?

תשובת מרן שליט"א: ולמה הוא לא חזר מיד? בנושא הזה, שחוזרים על חלק ממה שהוא קרא, וכיוצא בזה, ישנם כאלה האומרים, שזאת הלבנת פנים, אם אותו אדם אינו יודע. אבל, אנחנו אומרים, כך דעת רוב הפוסקים וכך נוהגים, שיקוב הדין את ההר. אם זאת טעות שצריך להחזיר, אין כאן שאלה של בושה. העולה לס"ת צריך לדעת, כי הוא עלול לקבל בושות, אם הוא יטעה. צריכים להחזיר אותו. מה תאמר, הוא מתבייש? אז מה נעשה? עלית לספר תורה, על דעת שיחזירו אותך אם תטעה. אתה צריך להיות מוכן לכך. לכן, העולה הבא צריך לחזור ממקום הטעות.

שאלה מהקהל: אבל כתוב שבדיעבד זה בסדר?

תשובת מרן שליט"א: אכן, בדיעבד ממש. כגון אם כבר החזירו את הס"ת להיכל, לא יוציאו אותו שוב בכדי לקרוא. אבל אם המדובר עדיין באותו הזמן, שאפשר לקרוא, וזה לא טורח ציבור כל-כך מרובה, אזי שיחזרו ויקראו לפי הסדר. דהיינו, לא לדלג. מן הפסוק ההוא, והלאה. כסדר.

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובת מרן שליט"א: עושים. [כנראה כוונת השואל שבעדות אחרות עושים הפסק גדול יותר, אשכנזים, יותר מאשר אצלנו. כנראה זה בגלל שהם מוסיפים לומר עוד יהי רצון וכו', כנדפס בסידוריהם. אך שם יש בעיא נוספת של שמות "מלאכים" שלא היו ולא נבראו, אדרבה הם שמות הנראים כטמאים, ישוע שר הפנים רח"ל, וכבר דנו בזה, ואכמ"ל]. מתוודים בקיצור, עברתי על לא תעשה ועשה'. מהרי"ץ אומר, שיתודה באופן כללי. ממש כמה מלים. ודברי הוידוי עולים, באין שטן ואין פגע רע.

שאלה מהקהל: לא בהרהור, אלא ממש בפה?

תשובת מרן שליט"א: כן. בפה. והשם ברוך הוא יקבל קול תקיעותינו ברצון, ויתקע בקול שופר גדול לחירותנו בקרוב, אכ"ר.

שאלה מהקהל: לדידך, אפשר לומר וידוי בין התקיעות?

תשובת מרן שליט"א: כן. מה שאנו נוהגים, זה מוסמך.

שאלה מהקהל: א"כ למה אנחנו לא עושים הפסק בין סימן לסימן?

תשובת מרן שליט"א: דבר ראשון, זה בכדי שהתוקע ינוח, הוא לא יכול לתקוע ברציפות, הוא צריך מנוחה. אבל אולי גם התוקע בעצמו רוצה להתוודות.

שאלה מהקהל: אז למה התימנים לא עושים הפסק?

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,

נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.

השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.

פרטים בטלפון: 050-4140741

נא לתאם זאת לפני השיעור.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.